

CONSIMȚĂMÂNTUL VICTIMEI – CAUZĂ CARE ÎNLĂTURĂ CARACTERUL PENAL AL FAPTEI

CONSENT OF THE VICTIM - EXTENUATING CAUSE THE CRIMINAL CHARACTER OF THE ACT

Daniel MARTIN, ORCID: 0000-0002-9472-1081
Universitatea de Stat din Moldova

CZU: 343.988:343.211

e-mail: dmartin@aci.md

Instituția consimțământului victimei în Dreptul penal nu este un domeniu nou de cercetare, acestei problematici fiindu-i consfințite multiple doctrine, concepte, idei din timpurile cele mai străvechi. Totuși, subiectul dat incită în permanență discuții teoretice și generează abordări noi.

Istoriceste, consimțământul victimei își găsește reglementare încă în dreptul roman. După Ulpian, „*Valenti non fit injuria: nulla injuria est quae in volentem fiat*” (nicio nedreptate nu i se poate face aceluia care voiește fapta) [1, p. 389].

Ulterior, conceptul a fost preluat și transpus în legislația mai multor state, ce-i drept sub diferite forme, având diverse conotații juridico-penale.

Doctrina autohtonă la fel a abordat problematica consimțământului victimei și importanța juridico-penală a acestuia. Domeniului dat i-au acordat atenția distinctă cercetătorii V. Grosu [2], M. Vidaicu [3], iar R.G. Ionuș a realizat și un studiu monografic în acest sens [4].

În general, în dreptul penal consimțământul victimei, ca și lipsa de consimțământ, are semnificație multiplă și reprezintă: fie un semn calificativ al infracțiunii, fie o circumstanță atenuantă, fie o cauză justificativă sau care înlătură caracterul penal al faptei.

Legislația Republicii Moldova a asimilat expres doar prima semnificație a consimțământului victimei, și anume, acesta regăsindu-se în unele componente ale infracțiunii (ex. în art. 148, 179 Cod penal). Specificăm că consimțământul victimei ca și semn al componentei de infracțiune fie diminuează semnificativ prejudiciabilitatea faptei, atribuind componenta de infracțiune la una cu circumstanțe atenuante (ex. art. 148 Cod penal), fie delimitează două componente de infracțiune distincte (ex. raportul sexual cu o persoană care nu a atins vârsta de 16 ani va fi calificat sau potrivit art. 174 Cod penal, dacă a fost exprimat acordul, sau potrivit art. 171 sau 172 Cod penal, după caz, dacă este contrar voinței persoanei), fie delimitează ilicitul penal de faptele legale (ex. pătrunderea în locuința persoanei cu acordul acesteia nu poate fi calificată drept violare de domiciliu).

Deși expres nu este reflectat în Codul penal al Republicii Moldova, este clar că semnificația consimțământului victimei ca și circumstanță atenuantă la fel a fost asimila-

tă de legislația autohtonă, or, în acord cu alin. (2) art. 76 Cod penal, lista circumstanțelor atenuante este una deschisă și instanțele de judecată pot reține situația în cauză ca și circumstanță atenuantă. Această problemă a fost abordată în doctrina autohtonă [5].

Dimpotrivă, consimțământul victimei ca și cauză care exclude caracterul penal al faptei nu se regăsește în legislația penală autohtonă, fapt care ne face să escaladăm această problemă, fiind convingși de necesitatea modificării Codului penal al Republicii Moldova în acest sens.

Spre deosebire de legislația civilă, care în art. 312 Cod civil definește consimțământul drept o manifestare, exteriorizată, de voință a persoanei de a încheia un act juridic, ce penal nu formulează definiția consimțământului. Aceasta este domeniul științei și teoriei și, recunoaștem, au fost formulate multiple noțiuni doctrinare ale consimțământului victimei, fiecare din care scot în vileag anumite semne, trăsături esențiale ale instituției în cauză.

Fără a ne opri asupra noțiunii consimțământului victimei, vom invoca unele idei privind necesitatea introducerii acestuia ca și cauză care înlătură caracterul penal al faptei.

În doctrina română s-a specificat că consimțământul, în calitate de cauză justificativă, se referă la situația când persoana consimte (devenind, dacă n-ar consimți, subiect pasiv al infracțiunii) ca altul să aducă atingere bunurilor și intereselor sale, bunuri sau interese asupra cărora legea îi permite să-și exercite dreptul de dispoziție [6, p. 103].

S-ar părea că, odată ce persoana consimte să-i fie lezate anumite drepturi personale sau să-i fie cauzate anumite prejudicii, acea valoare socială este scoasă de sub protecția penală și deci fapta nu poate fi considerată drept o infracțiune, iar o reglementare expresă în acest sens nu e necesară.

Această ipoteză este veridică însă doar în anumite cazuri. Astfel, acceptăm că persoana care a acceptat să i se ia gratuit un bun care îi aparține, nu este la adăpostul Legii penale și nici nu ar trebui să se pună problema răspunderii penale a făptuitorului, pentru că, în lipsa caracterului ilicit al obținerii bunului, fapta nu poate fi considerată o sustragere, deci o infracțiune.

Problema se schimbă, atunci când caracterul ilicit al faptei nu depinde întru totul de voința persoanei titulare a dreptului vătămat.

Astfel, cum ar trebui de procedat, atunci când persoana consimte sau solicită să-i fie cauzate anumite vătămări integrității corporale? Este bine-cunoscut că anumite curente religioase acceptă cauzarea suferințelor fizice persoanei prin exorcizare, care se face cu acordul acesteia.

Actualmente, pornind de la prevederile art. 152 Cod penal al Republicii Moldova, făptuitorul ar putea fi tras la răspundere penală pentru vătămarea intenționată medie a integrității corporale (în cazul survenirii respectivelor vătămări), indiferent de faptul dacă victima a acceptat sau nu vătămarea. Ar fi oare aceasta justificat?

Credem că persoana dispune nu doar de dreptul la apărarea valorilor sociale, dar și de dreptul de a renunța la apărarea anumitor valori, cu condiția că aceste valori îi aparțin,

titularul poate dispune de ele și se respectă anumite condiții. Tragerea la răspunderea penală a persoanei care a acceptat consimțământul titularului valorii sociale în asemenea situații pare a fi injustă.

Evident, consimțământul victimei nu trebuie să opereze în toate cazurile în calitate de cauză care înlătură caracterul penal la faptei. Astfel, chiar și acceptul victimei, nu ar putea justifica cauzarea daunei vieții acesteia sau dacă aceasta ar fi contrar ordinii publice. Legea penală trebuie să determine limitele și condițiile în care consimțământul victimei ar putea exclude caracterul penal al faptei.

În acest sens, merită atenția prevederile Codului penal al României, care, în art. 22, determină condițiile și limitele consimțământului persoanei vătămate [7].

Introducerea în Codul penal a unei norme generale privind consimțământul victimei ar fi justificată pentru a preciza mai bine drepturile individului de a dispune de unele valori pe care ordinea juridică le condece ca expresie a libertății de care se bucură într-un stat de drept, libertate care reprezintă ea însăși o valoare socială.

Având în vedere că în practică se pot întâlni multiple cazuri când victima acceptă cauzarea sie însăși a unui prejudiciu, pentru a nu lăsa la discreția interpretării necesitatea tragerii la răspundere penală a făptuitorului, considerăm că este imperios de a completa lista cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei cu o cauză nouă – consimțământul victimei.

Pentru a asigura o securitate și siguranță juridică nu doar titularului dreptului vătămat sau periclitat, dar și celui care, la rugămintea persoanei, acceptă vătămarea respectivului drept, aceasta urmează a fi realizat în termene cât se poate de proxime.

Referințe:

1. ȘTEFĂNOAIA, M. *Drept penal*. Partea generală. Vol. 1. București: Universul juridic. 2020. 619 p. ISBN 978-606-39-0651-0.
2. GROSU, V. Consimțământul victimei: justificare sau răspundere penală? În: *Revista Națională de Drept*. 2005, nr. 12.
3. VIDAICU, M. Consimțământul victimei în dreptul penal. În: *Studia Universitatis. Revista științifică a Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe sociale”*. Drept, 2007, nr. 3. pp. 201-206. ISSN 1857-2081.
4. IONUȘ, R.G. *Implicații juridico-penale asupra consimțământului victimei*: Monografie. Chișinău, 2011. 232 p. ISBN 978-9975-71-154-8.
5. IONUȘ, R.G. Consimțământul victimei – circumstanță de atenuare a pedepsei penale. În: *Revista Națională de Drept*. 2010, nr.11, pp. 38-41.
6. NICOLA, M. *Cauzele justificative în dreptul penal*. Studii juridice. București: C.H. Beck. 2018. 304 p. ISBN 978-606-18-0814-4.
7. Codul penal din 17 iulie 2009. [Accesat 30 august 2022] Disponibil: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/223635>.